

UN POBLE DESAPAREGUT DE LA SERRA DE COLLSEROLA

JORDÀ, Josep M.

Santa Creu d'Olorda. Història d'un poble que no pogué reeixir

Molins de Rei: Parròquia de Santa Creu d'Olorda, 2002.

511 pàg.

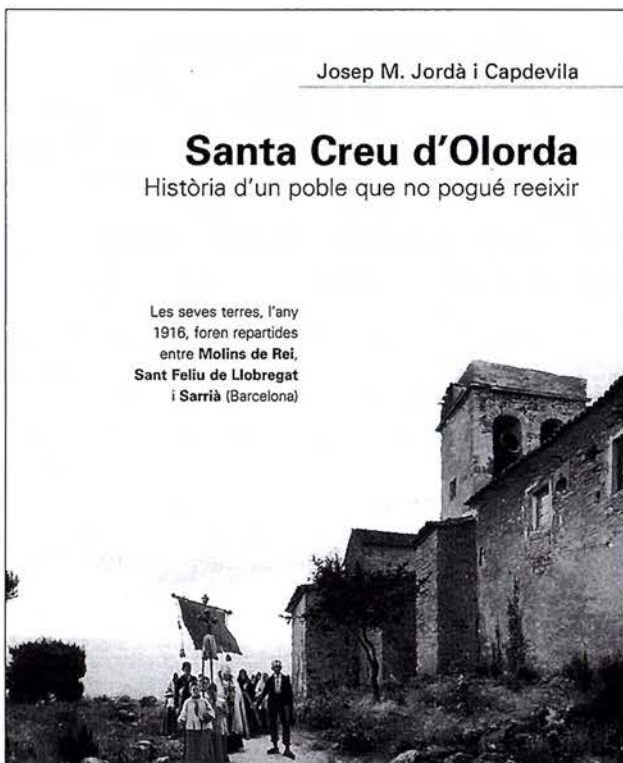
Les Corts de Cadis, per Decret del 6 d'agost de 1811, van declarar abolits tots els senyorijs jurisdiccional. Aquesta disposició va ser derogada pel rei Ferran VII el 1814, restablerta pels constitucionals el 1823, i tornada a derogar pels absolutistes el mateix any. Finalment va ser restablerta, definitivament, pels cristins, el 29 de gener de 1837. D'aquesta manera desaparegueren els diferents senyorijs jurisdiccional, com en el cas del monestir de Sant Cugat del Vallès o el senyoriu veí de Molins de Rei, Santa Creu d'Olorda i Sant Bartomeu, donant lloc al naixement dels diferents municipis que han arribat fins als nostres dies, però també al d'altres que al llarg dels segles XIX i XX han estat objecte d'absorció per part dels municipis que els envoltaven. Albert Manent, a

l'hora de prologar el llibre que aquí es ressenya, iniciava el seu escrit preguntant-se: quants municipis o quasi-municipis han desaparegut des de l'edat mitjana? La resposta mereixeria un bon estudi, el resultat del qual de ben segur que ens sorprendria a quasi tots. L'agrupació de municipis que s'ha produït en els darrers cinquanta anys, a causa del despoblament de certs nuclis, especialment del Pirineu, és un fenomen prou conegut, però no és exclusiu ni d'aquests darrers cinquanta anys, ni del Pirineu. Només cal recordar com, a finals del segle XIX i principis del XX, el terme municipal de Barcelona experimentà un espectacular creixement que va comportar la desaparició de la major part de termes municipals del Pla de Barcelona, culminant amb l'absorció del municipi de Sarrià el 1921, arribant l'expansió del terme barceloní fins a la serra de Collserola.

Precisament en aquesta serra és on es trobava l'antic terme de Santa Creu d'Olorda fins que les seves terres, el 1916, van ser repartides entre els termes veïns de Molins de Rei, Sant Feliu de Llobregat i Sarrià. D'aquesta manera, després de Canals, que va ser objecte d'absorció per part de Sant Cugat del Vallès el 1846, i de Vallvidrera, que el 1892 també va ser objecte d'absorció per part de Sarrià, a excepció feta de la propietat de can Busquets, que s'integrà dins el terme de Sant Cugat del Vallès, un altre municipi de la serra de Collserola, Santa Creu d'Olorda, va deixar d'existir.

Josep M. Jordà i Capdevila, estudiós autodidacte, antic membre de la Junta del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, i veí del lloc de Sant Bartomeu de la Quadra, de l'antic terme de Santa Creu d'Olorda, conscient que *Per estimar un lloc cal conèixer la seva història, els seus temples, les seves pairalies, la seva gent; els seus camins, les seves penyes i les seves fondalades; saber els noms de les seves fonts i rieres; conèixer la seva fauna, distingir els seus arbres i les seves plantes; els noms dels seus núvols, boires i vents...*, ens ha obsequiat a tots i totes, aquells i aquelles, que creiem que una bona història comença per una bona base, i per això cal disposar de bons estudis locals.

Aquest llibre és un recull enciclopèdic sobre la història de Santa Creu d'Olorda, fruit d'un gran esforç per recollir les diferents dades contingudes a la documentació conservada en diferents arxius municipals del Baix Llobregat, així com del seu arxiu comarcal, de diferents arxius eclesiàstics, notariais i excursionistes, així com de l'Arxiu de la Corona d'A-

ragó i de dos arxius ubicats a Sant Cugat del Vallès: l'Arxiu Nacional de Catalunya i l'Arxiu del Palau, aquest darrer conservat al Centre Borja. Les nombroses dades recollides és evident que aporten una gran quantitat d'informació històrica que en ocasions fa pensar que ens trobem llegint un llibre en què es recullen diferents petites monografies.

Pel que fa a l'estructura, el llibre es troba organitzat en set capítols, un epíleg, un apèndix documental format per quatre documents del segle XIV, un del XVI, i un altre del XVII, i finalment un breu glossari, a banda de la referència als arxius consultats, així com de la bibliografia emprada. En relació amb els set capítols, el primer d'ells fa referència a la situació geogràfica i al medi físic; el segon, a les ocupacions humanes del terme, anteriors al naixement de la parròquia; el tercer, a la parròquia de Santa Creu d'Olorda; el quart, als molins reials i a les diferents senyories i llinatges que senyorejaven aquestes terres; el cinquè, al setge de Barcelona i als decrets de Nova Planta; el sisè, al municipi independent; i el setè, a la desaparició del municipi de Santa Creu d'Olorda.

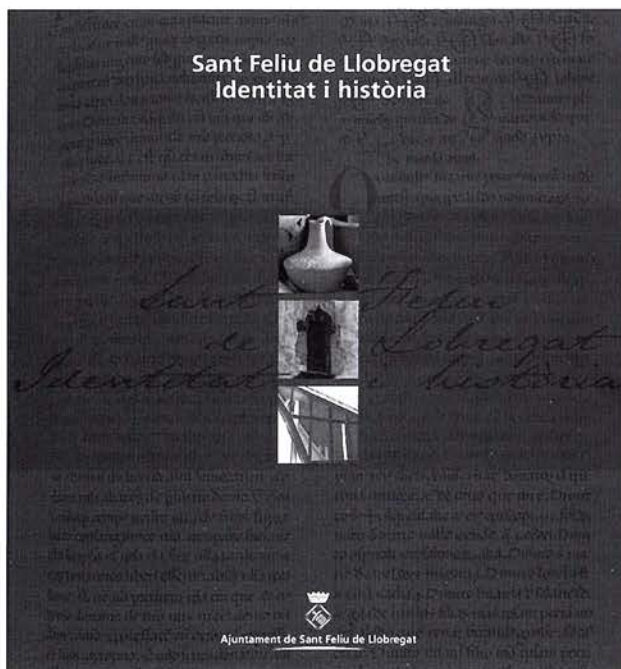
Finalment, només em queda fer-me ressò de les paraules amb les quals Albert Manent conclou el pròleg quan diu que l'obra de J. M. Jordà i Capdevila *ens recupera un tros de la nostra vida col·lectiva a través d'una tasca d'investigació extraordinària*, i convidar els lectors a llegir aquesta monografia, perquè pugui ser valorada per si mateixa, sobre la història d'un poble desaparegut de la serra de Collserola, sobre la història de Santa Creu d'Olorda, un poble que no pogué reeixir.

JORDI AGUELO

ENTRE LA VALL BAIXA DEL LLOBREGAT I LA SERRA DE COLLSEROLA

RETUERTA, M. L.; SANMARTÍ, C. i d'altres.
Sant Feliu de Llobregat. Identitat i història
Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, amb la col·laboració de "la Caixa", 2002.
365 pàg.

El llibre *Sant Feliu de Llobregat. Identitat i història*, editat en el marc de la celebració del Mil·lenari d'aquesta ciutat del Baix Llobregat, és el resultat de més de quatre anys de treball col·lectiu, dirigit i coordinat per l'arxivera municipal i comarcal M. Luz Retuerta, i la professora de la Universitat de Vic Carme San-

martí. No obstant això, aquest llibre no s'entendria sense la tasca realitzada al llarg dels anys per moltes persones, i sense les diferents iniciatives socials i institucionals que han precedit l'edició d'aquesta obra. Entre les diferents persones, entitats o institucions que han contribuït al coneixement de Sant Feliu destaca la tasca realitzada per Llorenç Sans, per l'Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat, pel Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, i pel centre d'estudis locals ARES de Sant Feliu.

El llibre, enquadernat en tapa dura, i amb una edició de qualitat, on s'ha cuidat molt el disseny a l'hora de presentar els diferents textos i il·lustracions que els acompanyen, compta amb 34 taules, 22 gràfics, 13 plànols i nombroses fotografies, tant en blanc i negre com en color, propietat de diferents institucions i particulars que han contribuït en aquesta obra amb l'aportació d'imatges i de documents.

Estructuralment, aquest llibre es divideix en set capítols. El primer se centra en el medi natural, a càrrec d'Antoni Abad; el segon, en la prehistòria i la història antiga, a càrrec de Jordi Amigó i Jordi Cortadella; el tercer, en l'edat mitjana, a càrrec de Lluís Monjas, M. Luz Retuerta i Carme Sanmartí; el quart, en els segles XVI-XVII, a càrrec de M. Luz Retuerta i Carme Sanmartí; el cinquè, en el segle XVIII, a càrrec de Jordi Cañameras; el sisè, en el segle XIX, a càrrec de Pilar Antolín, Enric Farreras i Agustí G. Larios; i finalment, el setè, en el segle XX, a càrrec de Pilar Antolín, Agustí G. Larios, Josep Maria Gelabert, Àngel Muñoz, Carles Olona, Maria Prats, M. Luz Retuerta i Carme Sanmartí.

Pel que fa al contingut, cal assenyalar que territorialment parlant, com és de suposar, es troba centrat en l'actual terme de Sant Feliu de Llobregat, el qual es localitza entre la vall baixa del Llobregat i la serra de Collserola. Els aspectes tractats en l'àmbit geogràfic són les unitats de relleu i els límits del terme actual; el clima; la xarxa hidrogràfica i els aqüífers; la vegetació; la fauna; la xarxa de comunicacions; i la situació i el creixement del nucli urbà de la ciutat.

Precisament aquest creixement urbanístic experimentat en les últimes dècades del segle xx en aquesta ciutat del Baix Llobregat, i el poc interès per la recerca arqueològica en aquest municipi, ha comportat la desaparició d'un munt de restes arqueològiques, cosa que no contribueix gens a l'hora de parlar d'"identitat i història", portant a Jordi Amigó i Jordi Cortadella a afirmar que *Per als temps prehistòrics i tota l'antiguitat de les rodalies de Sant Feliu, únicament l'estudi dels humils fragments de la vida material poden fer que deixem de viure com si fóssim estrangers a casa nostra i ensenyar-nos a adonar-nos de qui som i del lloc on vivim*. En aquest segon capítol del llibre, no obstant això, tenim una bona síntesi del coneixement que actualment es té, malgrat tot, dels jaciments prehistòrics, ibèrics i romans, a l'àrea de l'actual terme municipal de Sant Feliu de Llobregat.

En el següent capítol del llibre, a l'apartat anomenat "L'edat mitjana", tot i que també comprèn els segles corresponents a l'antiguitat tardana, es tornen a fer presents les deficiències en el coneixement arqueològic d'aquesta àrea, centrant el discurs dels segles v-ix dC únicament en dades toponímiques aportades per la documentació altomedieval, o bé en l'esment de fenòmens històrics més generals d'història de les terres que avui coneixem com a Catalunya, amb els quals s'intenta contextualitzar l'existència, encara avui, d'algunes edificacions que remunten el seu origen probablement en aquells contextos cronològics, però que manquen de l'estudi arqueològic corresponent. A partir del segle x dC el discurs es fonamenta en les dades aportades pels documents escrits conservats en diferents arxius com ara l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Capitular de Barcelona, o l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, per tal de tractar sobre les parròquies, les jurisdiccions senyoriales, els senyors i la pagesia de l'època.

Pel que fa a l'estudi de l'època dels Àustria, és a dir, els segles xvi- xvii, aquest s'ha centrat en l'evolució de la població, la vila i els camins; les activitats econòmiques i l'estructura social; i l'organització de la vila col·lectiva. Continguts similars als que trobem en relació amb els tres darrers capítols del llibre, centrats cada un d'ells en un segle concret, és a dir, al

segle xviii, al segle xix i al segle xx. Aquests capítols comencen parlant de la demografia, i continuen amb les activitats econòmiques desenvolupades, l'urbanisme (menys en el cas del capítol corresponent al segle xviii), la societat, l'organització política, i en el cas del capítol del segle xx, amb tres apartats monogràfics sobre la dictadura de Primo de Rivera, la Segona República i la Guerra Civil; sobre el franquisme; i sobre la transició democràtica. Aquest darrer capítol és completat per la relació d'alcaldes, la cronologia de la història documentada, la bibliografia individualitzada per capítols, i en el cas del segle xx per apartats, i finalment, trobem els índexs corresponents a les taules, plànols i gràfics editats en aquesta obra.

En definitiva, es tracta d'un bon llibre, bàsicament d'història local, amb una edició molt acurada, i molt ben documentat bibliogràficament i documentalment, però que posa de manifest les deficiències existents al municipi sobre el coneixement que es té en l'àmbit arqueològic, cosa que condiciona enormement el discurs sobre la prehistòria i la història antiga, i els segles medievals, dels quals no tenim documents escrits que es refereixin a aquests indrets. A més, sorprèn que en un moment en què l'arqueologia medieval i moderna a Catalunya cada cop té més força, vista la manca de recerca arqueològica medieval i moderna referida a aquests indrets, els autors d'aquests capítols no hagin incidit en la necessitat de fer aquest tipus d'estudis, donant a entendre, consegüentment i malauradament, que es pot historiar només amb l'aportació dels documents escrits, sense necessitat dels generats per la recerca arqueològica.

JORDI AGUELO

L'ART DEL SEGLE XX A SANT CUGAT (1900-2000)

CANALS I GUAL, Josep

L'art del segle XX a Sant Cugat

Disseny, maquetació i impressió: Gràfiques Celler, S.A.

Sant Cugat, 2003

Mides: 60 x 23 cm, 127 pàg.

Aquest és el títol del darrer llibre escrit i publicat per Josep Canals i Gual. Un document que, amb paraules del mateix autor, "és un repàs a tot un segle d'art d'aquesta ciutat situada al costat de Barcelona i que, gràcies a un clima engrescat i inquiet, ha aconseguit estar entre les poblacions capdavanteres en l'aspecte creatiu".

Un passeig per la història de l'art contemporani a la nostra ciutat que s'inicià a principis de segle, amb edificis modernistes i que finalitza amb les darreres exposicions realitzades, en diverses galeries locals, en els anys finals del mil·lenni.

Aquest recorregut ha estat possible gràcies a la recerca i al compendi de dades any rere any i a la col·laboració amb aportacions desinteressades d'artistes, historiadors i membres de la realitat cultural a Sant Cugat. Tot plegat amb l'objectiu de proporcionar més informació per a la historiografia d'aquesta ciutat.

"L'art del segle xx desenvolupat a Sant Cugat que aquí presento és el que jo he viscut des de la meva infantesa, mentre la vila camperola d'escassament set mil habitants anava creixent a poc a poc, i també tot el que he pogut arreplegar a través de papers i testimonis presencials de tots els anys que em precedeixen".

El llibre consta inicialment d'una justificació de l'autor, una presentació a càrrec del filòsof i crític d'art Arnau Puig i seguidament del text pròpiament, que apareix acompanyat de més de dues-centes fotografies. Pel que fa a l'estil lingüístic, J. Canals ha preferit utilitzar un llenguatge planer i entenedor amb

la voluntat expressa de *"manifestar una sèrie de fets que formen part de la memòria col·lectiva i que avui més que mai s'han d'explicar per conèixer el nostre passat artístic"*.

En la justificació Canals insisteix en la important influència per a tots els sectors, entre ells també l'artístic, que va significar el progressiu pas de vila agrícola fins a convertir-se en la gran ciutat que és actualment i que acull quasi seixanta mil habitants. De la mateixa manera, al llarg d'aquest passat segle l'art l'ha anada també transformant fins a convertir-la en una ciutat d'art, nascuda de l'idealisme i la perseverança d'alguns dels seus ciutadans.

La memòria històrica ha estat potser la protagonista i la impulsora directa en la creació d'aquest escrit. I és precisament aquest un dels conceptes principals que se'n desprenen de la lectura de la presentació. L'encarregat, un dels filòsofs, artistes i crítics d'art més coneguts d'aquest segle, Arnau Puig.

Després de fer una petita retrospectiva de les seves experiències personals amb la nostra localitat, el filòsof destaca per damunt de tot la importància de l'actitud emprenedora i creativa de diverses persones que han contribuït a convertir Sant Cugat en el que popularment es coneix com a *"Terra d'Artistes"*.

Si Sant Cugat ha passat de poble a ciutat en aquest darrer segle, l'artesanía ha deixat pas mica a mica a l'activitat més creadora i artística, a la *"innovació radical"*. L'únic requisit indispensable, insisteix el pensador, és clar: *"només cal deixar llibertat -i fer possible que es realitzin- les imaginacions, les fretures i les invencions dels creadors"*.

Un dels resultats d'aquesta voluntat ha estat, entre molts d'altres, la realització des de 1977 de la Mostra d'Art Català Contemporani, una exposició itinerant per tot Catalunya que reflecteix l'art més jove català i que és defensora precisament d'aquesta innovació radical.

Arnau Puig en relació amb la Mostra destacarà la figura de Canals com un dels principals *"activistes"* i propulsors de les arts innovadores a la nostra ciutat.

Si ens endinsem en el recorregut per aquesta petita història de l'art contemporani a Sant Cugat ens trobarem amb un text distribuït en quatre grans apartats cronològics. Al llarg de tots ells es van descrivint els diferents moviments artístics i la presència i treball d'una llarga llista d'artistes locals, nacionals i internacionals vinculats en un o altre moment amb la

nostra ciutat. Un total aproximat de quatre-cents artistes citats un per un a través de tots els capítols del llibre. Un petit però esforçat homenatge que l'autor fa a cadascun d'ells, a les seves exposicions individuals o la seva presència en col·lectives que a hores d'ara ja han passat a formar part de la història més recent. Un llibre que d'alguna manera el que vol és recollir-los a tots en la construcció d'aquesta nova història de l'art sancugatenc. Per respecte a tots ells, no seran citats en aquestes línies uns en detriment dels altres.

Quan el lector se submergeixi en la lectura es trobarà en primer lloc amb el bloc cronològic inicial, que va de 1900 a 1925. S'hi esmenten moviments artístics que han deixat empremta, com el Modernisme o el Noucentisme; fets històrics cabdals com l'arribada del tren a la vila. També evidentment la revolució econòmica i artística que va comportar l'arribada de la fàbrica artesanal de tapissos dirigida per l'industrial Tomàs Aymat, dins de la qual es formaren molts professionals del sector català.

El segon gran bloc correspon als anys 1925-1950. S'hi citen les primeres exposicions d'art amateur a la Sala Tadeo, els primers concursos de cartells de Festa Major o la disminució de la producció artística com a conseqüència de la Guerra Civil espanyola.

1950-1975 és l'època de transició i a Sant Cugat la renovació vindrà de mans del grup d'artistes que treballarà a la nova Escola Catalana del Tapís. Revolució tècnica, experimentació i nous llenguatges artístics com l'expressionisme, l'informalisme o l'abstracció. També són els anys de la creació de la primera Escola d'Art a la Casa Parroquial, on es formaran coneguts artistes locals. I són també els principis de la decadència de l'Escola Catalana del Tapís amb la consegüent trajectòria individual i progressiva dels seus artistes integrants. Canals en parla de tots ells com "artistes inquietos", de la seva formació acadèmica i estudis en belles arts en escoles locals o de les rodalies. Recorda esdeveniments com la creació de l'Escola Internacional de Pintura Mural, situada als claustres del monestir, el primer Concurs de Pintura Ràpida, l'aparició de la *Revista d'Art*, les primeres galeries i l'Escola d'Art fundada el 1972. A més a més de la primera sala d'exposicions municipal que es trobava a l'edifici de correus de Rambla Can Mora, entre d'altres apartats.

El darrer bloc cronològic, 1975-2000, el caracteritza l'aparició de la Mostra d'Art Contemporani a Sant Cugat, amb la participació de nombrosos creadors locals en la defensa de l'art de creació jove i innovador. És l'època dels nous espais d'art professionals,

nous llenguatges artístics com l'art conceptual, els primers grups d'artistes locals i una llarga llista de creadors de diferents moviments i tècniques. O la major presència de la fotografia o l'art dels espais públics durant tota la dècada dels anys noranta.

Finalitza aquest darrer bloc del llibre tot citant el naixement d'associacions d'artistes com Firart i la presència de joves creadors actius a la ciutat.

En definitiva, com el mateix autor insisteix en la justificació o pròleg, "aquest llibre és una pinzellada d'uns fets vivencials que aquest galerista aporta a la comunitat per conèixer d'on venim i cap a on anem".

Fins aquí aquesta ressenya. Esperem haver engrescat el lector a llegir el llibre o si més no a fer-hi una ullada, una passejada per una història que A. Puig anomena com "aventures d'art". Potser la millor manera d'acabar aquestes línies és a través d'un consell del mateix filòsof.

"Llegim-lo i ens adonarem, com dèiem a l'inici, que un poble, una comunitat, és la gent que hi viu".

Aquest llibre és, sens dubte, un petit homenatge a tots ells.

MIREIA NAVARRA MUNUERA

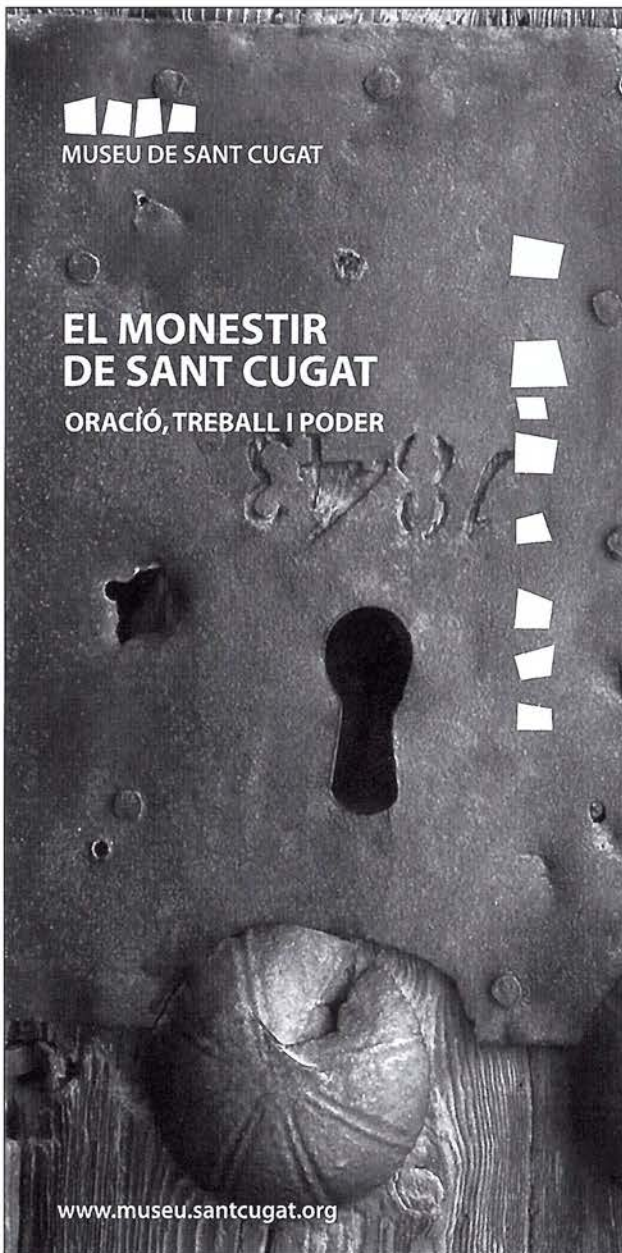
EL MUSEU DE SANT CUGAT

El Museu de Sant Cugat
Claustre del monestir
Casa Aymat

Independentment de la valoració que cadascú hagi realitzat o realitzi en el futur (si és que encara no l'ha visitat) del nou Museu de Sant Cugat, cal en primer lloc felicitar-se pel mateix fet que existeixi. La nostra ciutat compta ja amb un equipament cultural que explica i ens explica quines han estat les vicissituds històriques d'aquest municipi i, a més, té com a objectiu donar significat a aquells retalls d'història que encara veiem escampats aquí i allà entre els milers de metres quadrats de nova construcció que, de vegades, semblen amansir-nos amb una futura fesomia urbana, uniforme, homogènia i asèptica.

No obstant això, i probablement, la majoria de nosaltres, a l'hora de fer una valoració del Museu de Sant Cugat dirigirem els nostres passos cap al monestir, peça central del projecte museístic i que des del mes d'abril de 2003 ha obert al públic un recorregut

pel seu interior que il·lustra les característiques arquitectòniques de l'edifici i les modificacions que ha experimentat al llarg dels anys sota la denominació *Un monestir romànic*. Aquestes sales d'exposició permanent del Museu de Sant Cugat, a les quals s'accedeix des del claustre romànic i que se situen a l'antic refectori i les seves estances annexes, s'allunyen de la concepció tradicional d'un museu com aparador d'objectes, per realçar, amb un disseny auster però ric en mitjans, la voluntat de fer que els visitants entenguin en totes les seves dimensions tant la lògica constructiva dels grans recintes monacals de l'edat mitjana com el treball d'artesans i mestres d'obra que hi intervingueren. El discurs expositiu pivota entorn a tres elements museogràfics: les maquetes a diferents

escales, les reconstruccions infogràfiques i audiovisuals reproduïdes en sèries de pantalles planes amb gran qualitat d'imatge, i alguns elements arquitectònics, constructius i ornamentals originals que vinculen, juntament amb la mateixa presència del monestir i, especialment, del claustre i dels seus capitells, l'explicació amb allò explicat. El recorregut museogràfic per la planta baixa del monestir conclou amb un audiovisual que detalla amb deteniment la història de l'edifici al llarg dels segles i dels diferents usos i peripècies patides des de la desamortització de 1835.

A la segona planta se situa la instal·lació museogràfica anomenada *Pere Ferrer, una vida al monestir*, que proposa, mitjançant la utilització d'un variat ventall de mitjans audiovisuals i escenogràfics, un itinerari per la vida de l'autor del *Costumari* de Sant Cugat, donant veu, en primera persona, a l'experiència quotidiana d'un monjo de Sant Cugat de finals del segle XII i principis del segle XIII. Sens dubte, aquest àmbit del museu es prefigura com l'espai central del discurs museogràfic tant des de les estratègies comunicatives, basades en la percepció empàtica, visual i sonora, com des de la intencionalitat comunicativa, dirigida a vincular el patrimoni i els conjunts històrics i arqueològics amb aquelles persones concretes que els construïren i habitaren.

Així doncs, l'exposició permanent del Museu de Sant Cugat al monestir s'estructura entorn a tres factors: la contemplació, la informació i l'empatia, relacionat, cadascú d'ells, amb l'edifici monacal i el claustre, *Un monestir romànic* i l'àmbit *Pere Ferrer, una vida al monestir*, respectivament. Està previst instal·lar-hi, al llarg del pròxim any, encara dos àmbits més: l'anomenat Octavià, que tractarà sobre l'explicació de la història prèvia a la construcció del monestir i que haurà de donar significació museogràfica a les restes arqueològiques romanes i paleocristianes que es troben al mateix recinte, així com d'altres testimonis del poblament romà al terme de Sant Cugat com la vila de Can Cabassa; i l'àmbit anomenat *Un gran senyor feudal*, que tractarà la història del monestir des del seu paper com agent social, polític i econòmic. Segurament, aquest caràcter parcial de l'exposició permanent i de l'estat inacabat de la museografia interior del monestir és la causa de certes febleses en la senyalització del recorregut i dels elements arquitectònics i arqueològics del recinte o una certa sensació de desarticulació entre els diferents àmbits, especialment entre la primera i la segona planta.

Així doncs, aquesta museografia instal·lada ja a l'interior del monestir de Sant Cugat juntament amb el Museu del Tapís a la Casa Aymat, també obert al públic, se'ns presenta com un primer tast del que, a

mig termini, ha d'ampliar-se tant en aquest enclau com en la resta de seus previstes (el celler modernista, la capella i el forn de sant Adjutori situats al Parc Natural de Collserola i la vila romana de Can Cabassa). Aquesta visió disseminada dels conjunts patrimonials en el marc d'un territori, en aquest cas del delimitat pels límits administratius del municipi, respon en gran manera al gran canvi de perspectiva que es va desenvolupar a partir dels anys seixanta a la museologia, especialment a la veïna França, on van substituir l'equació clàssica d'entendre el museu com la suma d'una col·lecció de béns mobles en un edifici contenidor al qual s'afegien els visitants, per una nova definició que es resumia de la manera següent: un *nou* museu és el patrimoni + el territori + els seus habitants.

Recordar i donar sentit històric a aquests supervivents dels antics Sants Cugats (perquè no només hi ha un únic Sant Cugat del passat) es presenta precisament com un dels eixos vertebradors del nou Museu de Sant Cugat com a projecte de ciutat en el qual tindrà un paper decisiu el seu programa didàctic que ja s'ha posat en marxa en aquest curs escolar.

Per això, el gran repte del Museu de Sant Cugat no rau principalment en la bondat, espectacularitat o efectivitat comunicativa de les seves propostes museogràfiques, sempre susceptibles de ser millorades, modificades o ampliadades. Segurament la tasca més difícil, però a la vegada més apassionant, consistirà a convertir-ho en un espai d'identitat i de coneixement per als santcugatencs i santcugatencques tant d'origen com nouvinguts, per tal de fer-los sentir habitants d'una ciutat comuna que s'expressa, en gran manera, a través del seu patrimoni.

PALOMA GONZÁLEZ MARCÉN

MUXART I EL BIG BANG

Jaume Muxart: BIG BANG
 Claustre del monestir
 Del 25 de juny al 31 d'agost
 Casa Aymat
 Del 25 de juny al 28 de setembre

L'artista Jaume Muxart i Domènech (Martorell, 1922) exposa a Sant Cugat del 25 de juny al 28 de setembre de 2003 una extensa obra procedent de la Pia Almoïna de Barcelona. Més de vuitanta pintures que estan repartides entre la sala capitular i el claustre superior del monestir, ara espais gestionats pel nou Museu, i la sala d'exposicions temporals de la

Casa Aymat. Aquesta última, subseu del Museu, és un lloc que s'ha plantejat per realitzar grans exposicions retrospectives dels protagonistes del tapís contemporani. Per confirmar-ho, un tapís de Muxart, que cedeix per al fons d'art municipal, fa costat a les 62 peces de pintura penjades a la paret. Tot el conjunt pictòric representa obstinadament l'esclat inicial de l'univers, la idea del Big Bang definida d'acord amb els models cosmològics relativistes.

Muxart va estudiar a Llotja durant els anys quaranta i obtingué el títol de professor de dibuix. Una beca de la Fundació Ramon Amigó-Cuyàs li va permetre viatjar a les principals ciutats del centre i sud d'Espanya per visitar-ne els museus. Després marxaria a París on residí en el pavelló espanyol de la ciutat universitària i on coincideix amb altres artistes plàstics. La ciutat l'impressionà profundament pel seu dinamisme, pels monuments, per la gent i sobretot per l'ambient de llibertat social, cultural, política i artística que s'hi respira. De retorn a Barcelona participa en moltes exposicions manifestant unes capacitats il·limitades per manipular el color. És en aquest moment quan es defineixen els trets peculiars que marcaran la seva pintura. El 1979, com a catedràtic, exercirà la docència a la Facultat de Belles Arts de Barcelona, i contribuirà a la formació dels futurs artistes.

En el conjunt de l'obra es pot apreciar la importància de la figura humana, argumentant un lèxic formal de tendència expressionista, que sintetitza amb línies sinuoses, trencades per pinzellades enèrgiques i gestuals. No obstant això, el seu interès pel color, el porta a representar paisatges dels llocs que ha visitat, flors i fruites que esclaten cromatisme

en les boques dels gerros i fruïteres. Aquesta resplendor del pigment, contingut per les formes arrodonides dels elements naturals, es transforma en una explosió formal i conceptual que es desplega en les obres de l'actual exposició.

Inspirant-se en el Big Bang, aquest inici de l'univers tan enigmàtic, el pintor magnifica l'origen de totes les coses i s'implica amb les teories científiques de l'època, incidint en una de les qüestions més investigades actualment. D'aquesta manera s'estableix una relació conscient, directa, entre l'obra i els debats que es generen en el context sociocultural contemporani. Insistint en aquesta interrogació, expressa la seva visió a través d'arabescos gestuals que acumulen la matèria, dissolvent el gest en sensacions cromàtiques desordenades que transformen el color en gammes infinites de matisos.

Les raons que l'han impulsat a endinsar-se en espais supraterrènals desprenen una preocupació per la constant recerca pictòrica, un punt difícil d'assolir per molts artistes reconeguts, i li possibiliten el canvi d'orientació estilística vers una tendència a l'abstracció. Es manifesta en una pinzellada que potencia l'impuls, lliure i plena de significat, distanciada d'altres obres anteriors, on estava més subjecte als aspectes formals. D'aquesta manera l'obra assoleix un equilibri total entre forma i espai, mitjançant el tractament de tota la superfície del quadre amb línies enèrgiques cap a l'exterior.

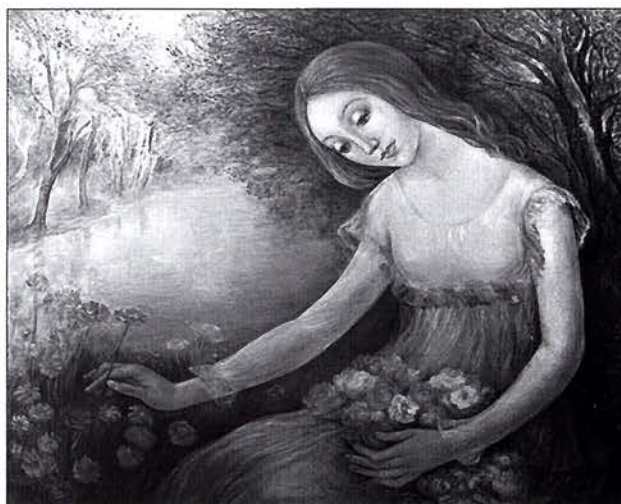
És interessant observar el muntatge que s'ha fet a la Casa Aymat, especialment les seqüències acumulades en una sola paret, realitzades amb tècnica mixta sobre paper. En un primer cop d'ull pot semblar un mosaic de flors o l'aparença dels focs d'artifici que justament aquests dies s'han llançat a la festa major. Una mirada més atenta distingeix cossos lluminosos sobre un fons fosc compostos per un punt central blanc, centre nul de la creació, entorn del qual giren altres cercles concèntrics que s'expandeixen o del qual se'n desprenen esclats de pinzellades semblants a plans que avancen i s'allunyen per l'espai.

Amb la repetició i reiteració de les formes estelars es percep la simultaneïtat de l'acció, l'agitació del cosmos i el transcendental del pensament de l'artista que, d'acord amb el motiu que genera l'expressió, dubta de la realitat possible. No es tracta de precisar una imatge única en un procés que, per ell mateix, es presenta poc definit. Les variacions formals i cromàtiques documenten una teoria i, pot ser, l'anhel de l'artista de fusió amb l'univers.

IMMA PUEYO

TERESA FARRÉS, MUSA DE LA NIT DE L'ART

Teresa Farrés
Sala capitular del monestir
Maig-juny de 2003

La Nit de l'Art és una activitat artística que se celebra un cop l'any, a la primavera, cap a finals del mes de maig. Està organitzada pel col·lectiu de galeries d'art de Sant Cugat amb l'objectiu d'obrir els seus espais privats al vespre, fins a mitjanit, ampliant d'aquesta manera l'horari establert, per donar una possibilitat alternativa de conèixer l'obra exposada. S'adreça a un públic més ampli del que habitualment acostuma a visitar-les i està acompanyada d'activitats musicals al carrer i petites degustacions gastronòmiques, uns al·licients incitants que conviden a sortir de casa i fan més atractiva la passejada en la nit primaveral. La Nit de l'Art s'inicia amb la presentació de la Musa de l'Any, l'artista escollit per retre-li un homenatge.

Enguany, Teresa Farrés (Sant Cugat, 1916), pintora, poeta, pedagoga, és qui ha representat aquest paper, sorpresa i complaguda per l'elecció. Durant els anys quaranta va estudiar a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi, a Barcelona. Posteriorment exerciria la tasca docent a Sant Cugat, contribuint a potenciar les condicions artístiques de molts joves de la població. En la inauguració de la Nit, realitzada al carrer Sant Jordi, davant de la sala d'exposicions La Galeria, les paraules de la Teresa agraiïen el reconeixement que es feia a la seva tasca artística portada a terme durant molts anys. Entusiasta del poeta Maragall, va recitar l'*Oda infinita*, dedicada als artistes, i

Excelsior. L'homenatge es va complementar amb la presentació d'una selecció de l'obra de l'artista-musa a la sala capitular del claustre del monestir.

Per a l'ocasió, la Teresa Farrés va presentar 18 quadres que mostraven la constant presència de la figura femenina en l'obra de l'artista, així com altres temes també habituals, els paisatges i les flors. La mostra exposada va ser escollida pels organitzadors d'entre la prolífica producció, que no ha deixat d'incrementar-se al llarg dels anys, ja que la pintora és incapaç de donar respir als seus pinzells. Darrerament, degut a problemes amb la visió, es dedica exclusivament a pintar paisatges, un gènere menys necessitat per ella de pinzellades precises i detalls lineals que poden forçar els seus ulls.

Els paisatges ja eren presents en els quadres amb figures. Ara són extrems del fons de l'obra, independitzats com a tema en la tela. Són fruit de la imaginació i del record, de llocs que ha visitat, memòries de racons on sembla que penetri el silenci, escenaris lírics plens de llum matisada pel color. Guarda aquestes imatges en el magatzem de les remembrances i en fa ús per representar-les sobre la tela, sublimades per les sensacions viscudes i per l'emoció en recordar-les.

Es fa evident que amb aquests condicionants, l'escenari pintat esdevé el símbol d'una forma d'entendre la vida. Els colors suaus fan referència a la necessitat de calma i de tranquil·litat vital que cerca l'artista i que defensa amb contundència, convençuda que la persona es desintegra en l'estridentia del neguit mundà. La versemblança amb la realitat visual, captada ràpidament, està representada en forma d'arbres, aigües cristal·lines, reflexos. És l'expressió de l'artista d'un espai transcendent, aïllat del materialisme, ple d'espiritualitat. En la reflexió personal de la Teresa Farrés es fa evident una filosofia particular que enllaça amb les idees místiques inherents a la contemplació del paisatge que defensaven els romàntics. Com en aquest corrent, quan la Teresa Farrés pinta una figura, normalment femenina, aquesta adopta una posició contemplativa i projecta una pròpia interiorització davant els elements naturals que tenen valor per ells mateixos, com emanació de la divinitat.

De fet, la Teresa Farrés no ha deixat mai de representar imatges religioses, sobretot la figura de Jesucrist d'ulls penetrants i tendresa en la mirada i la de la Verge Maria amb el nen als braços. *La Mare de Déu amb el nen*, una pintura a l'oli sobre fusta, que presidia la capella de la sala capitular, és una repetició d'una primera obra que va ser inicialment encar-

regada pel pare Riu, monjo de Montserrat. Extraviada l'obra, que l'autora considerava extraordinària, va tornar-la a pintar per no perdre aquell esforç de la imaginació i retrobar-lo.

La Teresa Farrés ha estat cridada per abandonar-ho tot i servir l'art, establint-se una simbiosi entre la vida i l'obra realitzada. Defuig qualsevol mena d'activitat social que pugui traumatitzar el seu esperit sensible. Reclosa a la llar familiar, llegeix i escriu poesies, biografies dels seus artistes preferits, escolta música clàssica. Està envoltada de la seva obra, que guarda amb zel, i que exposa amb recel molt esporàdicament en la galeria d'en Josep Canals, segurament la persona que més suport artístic li ha donat.

Aquesta exposició mostrava algunes de les últimes produccions, constatant-se que en conjunt la seva pintura no ha sofert variacions estilístiques ni temàtiques, defugint qualsevol influència de les avantguardes i dels corrents postmodernistes. Assolint el propi llenguatge, es manté el seu domini tècnic, la permanència de les formes, el rebuig a qualsevol innovació conceptual i canvi cromàtic, fidel a ella mateixa i a les seves idees.

IMMA PUEYO

“CRÒNICA D’UN PASSAT PER AL FUTUR”. COMENTARIS A UNA ESTRENA TEATRAL

SOTA LA CAPA DEL CEL

Autors: Jordi Teixidor i Gerard Vázquez.

Direcció: Dolors Vilarasau.

Intèrprets principals: Elio Benet, Joan Berlanga, Josep Bisbal, Jaume Casas, Joan Fàbregas, Itziar Fenollar, Montse Soto, Joan Reverte, Alvar Roda i Xavier Tor.

Cor (penitents, peregrins, camperols, monjos, escriptes, soldats): Jaume Casas, Xavier Gerhard, Sònia Guimerà, Martina Pérez Vilarasau, Adolf Priante, Marcos Rodríguez, Domènec Romera, Carles Sans, Magda Saña i Núria Tubau.

Música: Joan Alavedra.

Vestuari: Mercè Crespo.

Escenografia i disseny d’il·luminació: Cesc Calafell.

Els dies 13, 14 i 15 de juny de 2003 es va representar al claustre del monestir de Sant Cugat del Vallès aquesta obra que, amb motiu del mil·lenari de la concessió de la butlla atorgada pel papa Silvestre II a l’esmentat monestir, l’Ajuntament havia encarregat als autors abans indicats. Segons que ens diuen en el programa, la llibertat de creació era absoluta amb l’òbvia obligatorietat de tractar del fet històric que ells introdueixen amb un plantejament d’oratori i que la directora Dolors Vilarasau, aclareix, concep “amb una certa frontalitat espacial, una mena de fris històric amb uns personatges una mica encarcerats com si fossin estampes”.

La descripció d’uns fets històrics, sobretot si com aquest van succeir fa mil anys, és una recreació on la imaginació té tanta importància com la fidelitat i el rigor a l’hora de cenyir-se a la veritat. Afortunadament per als autors, els coneixements de l’historiador Domènec Miquel els han ajudat en aquest sentit; però penso que, amb la perspiciàcia de coneixedors del fet teatral, els autors i la directora fan que els protagonistes, sense allunyar-se massa de la realitat contrastada, s’acostin al públic d’avui tant pel seu llenguatge com per les actituds dels personatges que, probablement, no són les reals però que permeten fer-se més entenedors. En una entrevista de l’any 1971 Jordi Teixidor, que aleshores estava triomfant amb el seu mític *Retaule del flautista* al teatre Capsa de Barcelona, deia: “vinc de Brecht i m’interessa fer un teatre èpic, si voleu a la catalana, és a dir, pensant en un públic d’aquí... La importància del teatre com arma política varia segons circumstàncies alienes al teatre, però sempre queda l’intent de sensibilitzar;

cal no deixar-ho mai de banda... Insisteixo que cal aprendre a divertir, amb farses o amb drames, tant li fa, però aquesta dualitat és i serà imprescindible per aconseguir allò que volem, és a dir, tenir un públic interessat i, ahora, amb consciència política”.

Crec que Vilarasau s’apunta també a aquesta manera d’entendre el fet teatral, i no pas només en aquesta ocasió, fent un exercici consistent a oposar els dos mons: personatges històrics a una banda i el cor de penitents, peregrins, camperols, monjos, escriptes i soldats a l’altra; és a dir, l’elit i el poble o la xusma, amb les necessàries incursions d’un món a l’altre per poder distingir les diferents motivacions d’ambdues i per entendre el món i la vida que ens ha tocat viure. Així hi podem trobar cert anticlericalisme, però no pas diferent que el que pot manifestar avui en dia el bisbe Casaldàliga i, ahora, una constatació que els avenços científics han vingut, també, de la mà de certs membres de l’església. Motivacions polítiques que s’originen en l’egoisme personal i patrimonial d’una família i, al mateix temps, els inicis d’un principi de sentit de pertinença a una pàtria, a un espai físic i cultural determinat que és aquest i no pas cap altre (i no m’atreveixo a dir si això és bo o dolent).

En definitiva, una obra volgudament esquemàtica, que ens aporta dades reals de la nostra història i, alhora, ens fa entendre –per si no ho sabíem– que la majoria de les coses continuen sent gairebé igual passats els famosos mil anys.

Xavier Tor com Borrell II té una actuació contundent amb la força d'una encarnadura perfecta, jugant alternativament amb la sobrietat o fent l'ullet, sorneguer, a l'espectador. Joan Berlanga interpreta un papa Silvestre II savi, abstret pel moviment dels astres i l'atracció insondable de les matemàtiques, un pèl displícit i distant, fins que baixa per escoltar i sentir els seus súbdits de la mà d'un Joan Fàbregas que, com sempre, mostra els seus valors d'actor característic. Joan Reverte crea un abat Odó ambivalent, suspicax, que maniobra entre els senyors guardant la roba amb dicció clara i convincent, i Jaume Casas interpreta el bisbe de Barcelona, Aeci, una mica desdibuixat. Eloi Benet personifica un Ramon Borrell proper a la joguina còmica, sense excessos. Josep Bisbal, com Ermengol, potser massa hieràtic, però amb una presència i veu correctes, falcó inclòs. Itziar Fenollar recrea un timbaler quasi omnipresent, introductora de personatges i fets amb gràcia gestual i veu entenedora, i Alvar Roda, un flabioler amb una retirada al Puck shakesperiana, ens obre i tanca la funció amb una mirada escèptica i múrria. Finalment Montse Soto, com Ermessenda (un bombonet de paper, s'ha de dir tot) es manifesta com una revelació a tenir en compte des d'ara mateix: presència física, dicció, sentit de l'espai, encant personal i capacitat de seducció, magnífica i, probablement, irreal.

El grup d'actors i d'actrius que representa el cor de penitents d'aires bergmanians i finiseculars, o peregrins o camperols, monjos i escriptors, actuen amb prou solidesa amb les dificultats inherents a aquesta mena de moviments escènics, sobretot quan, com passa aquí, els seus desplaçaments es fan en diferents àmbits del claustre, fora de l'escenari central i, en massa ocasions, obstaculitzant que s'entengui el que diuen per la persistència i el volum del toc de timbal.

La música, de Joan Alavedra, dóna un suport suficient entre quadre i quadre d'aquest nou retaule. El vestuari, de Mercè Crespo, és un treball d'extraordinària qualitat que ajuda, i de quina manera!, a situar l'acció. L'escenografia i el disseny d'il·luminació de Cesc Calafell suposen un repte molt difícil donades les característiques de l'espai que, per si mateix, és d'una consistència aclaparadora; però, en general, l'estructura polivalent central soluciona amb correcció les dificultats integrant-se sense grinyolar i els llums actuen com elements de suport en els diferents desplaçaments o d'aglutinant en d'altres.

EDUARD JENER

UNIVERSITAT D'ESTIU

D. A.

Recull de ponències de XVI edició
Universitat de la Pau
 Fundació Sant Cugat
 Ajuntament de Sant Cugat
 Diputació de Barcelona
 Sant Cugat del Vallès, juny de 2002
 Mides: 20,5 x 24 cm. 220 pàg.

El 1985 apareixia el primer volum d'actes de la Universitat Internacional de la Pau, corresponent a la primera edició de 1984. Després, els habituals problemes financers amb què topa una institució de tal caràcter van impedir la continuïtat de la sèrie. En alguns anys més afortunats s'assolí repartir el text de les ponències en fulls solts i fotocopiats; però, en la major part d'ocasions no resta cap aplec bibliogràfic de les ponències presentades. Tan sols hi ha l'excepció de 1988, en què s'edita un segon volum. El tercer, objecte d'aquesta ressenya, ha tardat molt més, ha calgut esperar fins a l'estiu de 2002. És per aquest motiu que la seva aparició ens obliga a felicitar els organitzadors, que han fet aquest esforç suplementari, en primer terme, d'aconseguir els necessaris recursos econòmics necessaris i, en segon lloc, de perseguir autors i recollir textos a fi d'oferir-los pulcrament editats a un públic molt més ampli que el dels assistents.

Els primers cursos universitaris d'estiu celebrats a Sant Cugat es realitzaren a finals de la dècada dels anys quaranta de la mà del Dr. Antoni Griera, que mercès a les seves coneixences personals assolí portar personatges de relleu internacional a les improvisades aules del monestir. Cal dir, però, que l'extraor-

dinària especialització dels estudis romànics o històrics que es tractaven no tenia cap mena de repercussió cultural directa sobre la població, llavors encara una petita vila rural de poc més de 5.000 habitants.

La Universitat Internacional de la Pau de Sant Cugat del Vallès neix com una iniciativa de l'equip de l'Institut Víctor Seix de Polemologia, personificat d'alguna manera en la figura de Frederic Roda, que ha estat el seu impulsor incansable, lluitant moltes vegades contra els molins de vent de la incomprensió, talment com un nou Quixot. També cal recordar la constant i discreta presència d'Arcadi Oliveres, artífex dels aspectes més acadèmics dels cursos. Allò que va néixer amb una forta empenta, comptant amb la col·laboració i el suport d'artistes compromesos com Tàpies o Chillida, i quan ha estat possible la presència física de l'intel·lectual argentí Pérez de Esquibel, premi Nobel de la Pau, temps després va viure un progressiu alentiment motivat per la crònica manca de recursos econòmics. Les dificultats presupostàries foren tan greus, que impediren la celebració de les edicions corresponents entre els anys 1990 i 2000. La realització de l'edició del 2001, doncs, obre una segona etapa amb un equip rejuenit i molt més vinculat a la població que l'acull.

Les actes estan estructurades en els mateixos blocs del programa. Democràcia Avui comprèn un grup de cinc conferències dedicades especialment a les noves formes pacífiques de participació ciutadana, que, evidentment, passa per una nova cultura organitzativa que implica un procés educatiu de canvi de valors i actituds. En segon lloc, es tracta el tema dels sistemes de seguretat que ens controlen, ja sigui des de la coerció pública –policia– ja de la privada, cada vegada més estesa i utilitzada pel mateix estat. És una llàstima que sols s'ofereixi l'esquema de la darrera xerrada, en lloc del text complet.

La globalització econòmica mereix una anàlisi general a càrrec d'Arcadi Oliveres, incidint en el cost en vides humanes que provoca la desigualtat i en la necessitat de canviar els hàbits de consum dels països del nord, on es produeix un gran malbaratament de recursos. Victòria Camps insistí en les diferències existents entre països rics i pobres i com el neoliberalisme exacerbada ajuda a fer-les créixer. Les altres dues ponències giraren entorn l'exigència que l'economia estigui al servei de les persones i no a l'inrevés com massa sovint passa i del constant ús de la violència com a sistema habitual de resolució de conflictes.

El tercer àmbit correspon específicament al desarmament i els conflictes armats, analitzant la situació actual i el futur dels exèrcits, a qui ara s'en-

carrega accions humanitàries immediates, però una defensa decidida dels drets humans. L'anàlisi dels grans conflictes mundials actuals va estar a càrrec de Raül Romeva, insistint en la urgència de construir una cultura de la pau basada en la seguretat econòmica, política i de tolerància respecte a la diversitat humana i la multiculturalitat. Molt interessant l'exemple concret de les propostes de pau fetes per les dones colombianes, encaminades a superar la situació de violència en què es troba immersa la seva societat.

No podia mancar una reflexió sobre el medi ambient i els conflictes que constantment crea l'acció humana, fent una especial incidència en el concepte de justícia com la forma d'actuació correcta. L'aspecte més pràctic va correspondre a un taller dedicat al consum responsable. La seva reflexió passa pel control que exerceixen les grans empreses multinacionals a través de les seves múltiples marques, sovint mantenint el nom d'algunes petites empreses absorbides com a cortina de fum. També el problema de l'aigua, un bé escàs i disputat per la seva concentració en determinats espais geogràfics.

Finalment, el cinquè bloc abordava, en un calaix de sastre, la problemàtica del País Basc de la mà d'en Fèlix Martí, destacant que es tracta d'un conflicte de comunitat semblant a molts altres existents en el món, malgrat les característiques pròpies de cada un d'ells. Al seu entendre, l'exercici de l'autodeterminació possiblement conduiria molt més a la formació d'estructures confederals, que a la creació de nous estats. L'altre tema s'apropava a la immigració des de l'estudi de les polítiques, la realitat de l'associacionisme dels immigrants i amb un taller pràctic sobre la llei d'estrangeria que obligava els participants a posar-se dins la pell d'un immigrant.

El disseny i el format del llibre segueixen les pautes marcades per aquella ja llunyana edició de 1984, canviant el color de la portada i sobretot amb l'encert d'introduir en els marges de les pàgines, en lletres negretes, les frases considerades més rellevants del text. L'edició és no banal.

DOMÈNEC MIQUEL